

Глебов Віктор Вікторович

## Концептуальні засади зовнішньої політики Японії у XXI ст.

УДК 327(520) «20»:005.8  
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2025-2.31>

Глебов Віктор Вікторович  
кандидат історичних наук, доцент,  
доцент кафедри міжнародних відносин  
Одеського національного університету  
імені І. І. Мечникова  
вул. Змієнка Всеволода, 2,  
Одеса, Україна  
ORCID: 0000-0002-5321-9829

*В статті визначаються особливості розвитку зовнішньої політики Японії в XXI столітті, аналізуються та систематизуються зовнішньополітичні концепції, що впливали та продовжують впливати на процес становлення Японії як глобального актора в XXI столітті. Власне, це і є метою цієї статті. Науково-дослідні завдання визначають її логіку та структуру: визначити причини зацікавленості Японії у розробці нової концепції зовнішньої політики та стратегії національної безпеки; дослідити ефективність зовнішньополітичних концепцій останніх 25 років; виявити фактори як зміцнення позицій Японії в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні та в світі, так і негативні моменти у її зовнішній політиці. Головна увага приділена аналізу зовнішньополітичних концепцій Японії у XXI ст. в контексті їх впливу на зовнішню політику країни, та, у першу чергу, політику безпеки в азіатсько-тихоокеанському регіоні. Розкрито вплив конфліктогенності сучасного світу та нових криз, зокрема російсько-української війни на становлення Японії як глобального гравця. Активна співпраця Японії зі своїми стратегічними партнерами, такими як США, Європейський Союз, Австралія, сприяє зміцненню безпеки, економічному розвитку та впливу Японії в регіоні та по всьому світі. Аналіз концепцій зовнішньої політики допомагає виявити ключові моменти, які визначають успіхи або перешкоди на шляху Японії до глобального лідерства. Отже, зовнішньополітичні концепції Японії є важливими для розуміння стратегій, пріоритетів та впливу країни в міжнародному співтоваристві, а також для розроблення обґрунтованих стратегій та політичних рішень щодо співпраці з Японією. Концепції зовнішньої політики зробили великий внесок у позицію Японії на світовій арені, посиленню безпеки, введення нових економічних ініціатив, і для консервативної Японії – зміну оборонної політики для обходу 9 статті Конституції. Все це дозволяє зробити висновок, що японські політики стають більш радикальними, а країна та її зовнішня політика – ще більш впливовою у світовій політиці.*

**Ключові слова:** зовнішня політика, безпека, концепції, стратегічні партнері, міжнародне співтовариство, глобальне лідерство, конфліктогенність, кризи, паціфізм, Японія, азіатсько-тихоокеанський регіон.

**Вступ.** В статті проведено комплексний аналіз основних етапів розробки і реалізації зовнішньополітичних концепцій та дипломатії Японії у XXI ст., враховуючи зрушення в системі міжнародних відносин, форми та напрями дипломатії Японії в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, стан і проблеми співробітництва з США та КНР, співробітництво в міжнародних організаціях. Метою статті є визначення особливостей розвитку зовнішньої політики Японії в XXI столітті, аналіз та систематизація сучасних зовнішньополітичних концепцій, які мають суттєвий вплив на процес становлення Японії як глобального актора в XXI столітті. Зазначена мета потребує вирішення наступних науково-дослідних завдань: 1) визначити причини зацікавленості Японії у розробці нової концепції зовнішньої політики та стратегії національної безпеки; 2) дослідити ефективність зовнішньополітичних концепцій, запропонованих прем'єр-міністрами країни на протязі останніх 25 років; 3) виявити фактори, що сприяють зміцненню позицій Японії в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні та в світі, з одного боку, і негативні моменти у зовнішній політиці, що викликають критичне ставлення, – з іншого.

**Методи дослідження.** Для розкриття зазначеної мети та вирішення науково-дослідних завдань були використані: метод системного аналізу для

розуміння взаємозв'язків та взаємовпливу різних аспектів діяльності Японії як глобального гравця; метод кейс-стаді, який дозволив дослідити та проаналізувати різні аспекти японської зовнішньої політики; метод контент-аналізу дозволив отримати об'єктивні дані та кількісні оцінки, що доповнюють якісні аналізи кейс-стаді, сприяючи глибшому розумінню ролі та впливу Японії на міжнародну арену.

**Результати.** Дослідження зовнішньої політики Японії стає надзвичайно важливим для вивчення її впливу на світову політику. Шляхом дослідження змісту зовнішньополітичних концепцій, структурних факторів, що включають різноманітні домовленості, ініціативи, програми, можна отримати об'єктивну картину зовнішньої політики Японії, що має вплив на місце Японії у світі. Японія активно співпрацює зі своїми стратегічними партнерами, такими як США, Європейський Союз, Австралія, яке сприяє зміцненню безпеки, економічному розвитку та впливу Японії в регіоні та у всьому світі. Аналіз концепцій зовнішньої політики допомагає виявити ключові моменти, які визначають успіхи або перешкоди на шляху Японії до глобального лідерства.

Протягом десятиліть Японія виявляла певну стриманість та врівноваженість у своїй зовнішній політиці, зосереджуючись переважно на зміцненні внутрішньої стабільності та економічному розвитку.

Останні два десятиліття міжнародних відносин можна впевнено позначити як період нового сприйняття та відкриття зовнішньої політики Японії. Все почалося з того, що японські прем'єр-міністри почали працювати над новою концепцією зовнішньої політики країни.

Почати слід з політики прем'єр-міністра Дзюн'їтіро Коїдзумі. Під час свого правління він провів 51 офіційний візит у 81 країну, вперше офіційно відвідав Узбекистан, Казахстан, Ефіопію та Гану. В 2002 році провів перемовини з Кім Чен Іром, минулим лідером КНДР, що також значно вплинуло на бачення його як «першого прем'єр-міністра Японії, що проводить перемовини на вищому рівні та в повній мірі» [11].

В вересні 2006 р. посаду прем'єр-міністра обійняв Сіндзо Абе, чия концепція зовнішньої політики відома як «Стратегічна азіатська дипломатія». Під час виступу на прес-конференції в Державній Раді, прем'єр-міністр зазначив, що продовжить політику Коїдзумі, а також почне своє стратегічне планування щодо створенні нового азіатського альянсу або демократичного альянсу «Розширена Азія» як силу для протидії посиленню впливу Китаю в економічній та військовій сферах. «Розширена Азія» мала включати Японію, США, Австралію та Індію. Всі свої політичні рішення Сіндзо Абе обґрунтував в своїй монографії «До гарної нації», за якою «гарна нація» має 3 аспекти: розвиток людських ресурсів, інновацій та відкритість (що означає відкритість нації, економіки, суспільства).

Сіндзо Абе, як і Коїдзумі, підкреслював необхідність розвитку японо-американського альянсу, за його словами, для розвитку довіри між Японією та США, Японія має бути більш активна в міжнародному співтоваристві [12].

С. Абе вважав, що свобода, демократія, права людини та верховенство закону в суспільстві є фундаментальними цінностями, і бажав розвивати відносини з країнами, лідери яких думали так само. Такими країнами він вважав Республіку Корея, Індію, Австралію. Він був впевнений, що Китай є важливою країною для Японії, і тому розвиток Китаю принесе користь не лише Японії, а і всьому світові. Саме тому прем'єр-міністр неодноразово зазначав, що зробить все необхідне для розвитку добросусідських відносин з Китаєм [12].

В 2007 р. прем'єр-міністром Японії став Ясуо Фукуда. Як відомо, його батько Ясуо Фукуди Такео Фукуда був прем'єр-міністром Японії у 1976–1976 рр., і приймав участь у підписанні Договору про мир та дружбу між Японією та Китаєм. Прагнення батька до миру перейшло сину, тому зовнішньополітична концепція Ясуо Фукуди звучить як «нація, що сприяє миру», про яку він розповів на 14-й Міжнародній конференції з майбутнього Азії. Ясуо Фукуда бажав продвинути інтеграційні про-

цеси в Тихому океані, і бажав перетворити його на «внутрішнє Середземне море» для країн, що знаходяться по берегах Тихого океану [14].

Концепція Таро Асо стала важливим кроком для становлення нової Японії. Дана стратегія реалізації японської дипломатії включає не лише елементи свободи та демократії, а й має елементи, необхідні для боротьби з Китаєм та Росією [2].

На початку ХХІ ст. міжнародна дипломатія була дуже активна, що покращило відносини та кооперацію між країнами з усього світу. Думки про різницю у цінностях країн Азії та Заходу почали зникати, і для пришвидшення кооперації та посилення ролі Японії на міжнародній арені, за думкою Таро Асо, ця концепція була якнайбільш підходяща [9, р. 102].

Після Другої світової війни деякі японці вважали, що поняття демократії та свободи були насильно насаджені їм американцями. Однак через 60 років після війни, з'явилися нові покоління японців, для яких демократія була нормою та необхідністю, тому концепція Таро Асо мала успіх серед населення та була концепцією, якою пишалися самі японці [9, р. 106].

Концепція, орієнтована на цінності, також мобілізує декілька політичних методів, таких як гарантії безпеки, економічне співробітництво, культура. Стратегічна ціль концепції полягає в створенні політичної дипломатії, що бере до уваги географічне розташування Японії, та що оцінює ситуацію в міжнародному співтоваристві. Результатом даної політики мало стати прийняття Японії як постійного члена до Ради Безпеки ООН [7, р. 92–121].

30 липня 2009 р. прем'єр-міністр Таро Асо виступив в Японському інституті міжнародних відносин з промовою «Дипломатія Японії: забезпечення безпеки та процвітання». У своїй промові Таро Асо наголосив на важливості альянсу між Японією та США та сформулював позицію щодо його покращення.

За прем'єрства Таро Асо було розроблено дві ключові програми, спрямовані на безпеку і процвітання. Перша – «Коридор миру і процвітання». Ця ініціатива, вперше запропонована прем'єр-міністром Дзюн'їтіро Коїдзумі, передбачає співпрацю Японії з Ізраїлем, Палестиною та Йорданією для розвитку Західного берега ріки Йордан з використанням японських та ізраїльських технологій [15].

Другий проєкт передбачав створення логістичного маршруту «Північ-Південь» через Центральну Азію та Афганістан до Аравійського моря. Він включає розвиток інфраструктури у субрегіонах Азії, таких як промисловий коридор Делі-Мумбаї та економічні коридори Меконгу [15]. Зовнішньополітичні концепції Асо залишилися нереалізованими через поразку Ліберально-демократичної партії на виборах.

У 2009 році на виборах перемогу отримав Юкіо Хатояма, один із засновників Демократичної партії Японії (ДПЯ) та її другий і шостий голова став прем'єр-міністром Японії. Ю. Хатояма став відомий своєю концепцією «Братської політичної філософії», заснованою на принципах свободи, рівності та братерства, що походять з ідей Французької революції. Проте його філософія зіткнулася з широкою критикою в японському суспільстві та політичних колах, де її називали туманною і незрозумілою [13].

Незважаючи на критику, Ю. Хатояма просував ідею «братерства» як основи для міжнародних і внутрішніх відносин, підкреслюючи важливість співіснування та поваги до відмінностей. Він заявляв, що Японія має відігравати роль «моста між світами», сприяючи взаєморозумінню між Сходом і Заходом, багатими і бідними країнами [11].

У 2010 році на посаду прем'єра прийшов Наото Кан з ідеєю «Третього підходу» та більш прагматичною дипломатією. Наото Кан, народжений у родині нижчого рівня, не мав видатного досвіду, як його попередники. Більшість лідерів були представниками політичних династій. Наото Кан просував ідею «третього шляху», спрямовану на глобалізацію та реформу бюрократичної системи. У сфері зовнішньої політики Н. Кан виступав за «збалансований прагматизм» і підтримку японо-американського альянсу, який сприяє стабільності в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Він також підкреслював необхідність зміцнення зв'язків із сусідніми країнами Азії та поглиблення стратегічної співпраці з Китаєм, перегляд нової Середньострокової оборонної програми [8].

У вересні 2011 року Йосіхіко Нода став прем'єр-міністром Японії і очолив новий кабінет міністрів від Демократичної партії Японії (ДПЯ). Зіткнувшись з внутрішніми та зовнішніми проблемами, Йосіхіко Нода приділив особливу увагу дипломатичним питанням. У рамках своєї зовнішньої політики він зосередився на зміцненні японо-американського альянсу, співробітництві з країнами Південно-Східної Азії та підтримці політичного балансу з Китаєм, щоб уникнути негативного впливу на економічні зв'язки між країнами [17].

Прем'єр-міністр Й. Нода наголошував, що альянс зі США є «наріжним каменем» японської зовнішньої політики і важливий для стабільності та процвітання Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Відповідно до цього курсу, кабінет Й. Ноди оголосив про участь Японії у Транстихоокеанському партнерстві (ТЕС) для зміцнення японо-американського альянсу. Також Й. Нода визнав необхідність конструктивної ролі Китаю у забезпеченні стабільності регіону та прагнув поглибити взаємовигідні відносини між Японією та Китаєм [10].

На честь 40-ї річниці нормалізації відносин між Японією та Китаєм у 2012 році Й. Нода прагнув

розвивати двосторонні зв'язки через переговори та обміни на різних рівнях, включаючи просування туризму. Проте його кабінет зіткнувся з низкою складних завдань, перш за все – балансування внутрішніх і зовнішніх інтересів та захист національних економічних інтересів. У том же році (2012 рік) Йосіхіко Нода оголосив про свою відставку з посади голови партії.

На посаду прем'єр-міністра Японії знову повернувся Сіндзо Абе. С. Абе, відомий як «історичний ревізіоніст» і прихильник «правого консерватизму», знову наполягає на відданості союзу зі США та прагне позбутися «комплексу поразки у Другій світовій війні». Він просуває ідею відродження Японії як однієї з провідних держав світу, що відповідає поглядам багатьох представників правоконсервативної еліти Японії [1].

Після повернення на посаду прем'єр-міністра у 2012 році Сіндзо Абе зробив низку важливих заяв, висловлюючи незгоду з «нав'язаною Японії післявоєнною системою». Він вважав післявоєнну Конституцію Японії «ганебною» і закликав до її перегляду. Абе дотримувався політичних поглядів свого діда Нобусукі Кісі, який вважав війну Японії «справедливою» та виступав за перегляд Конституції, що обмежує військові можливості країни [1]. Сіндзо Абе оголосив про намір Японії проводити активнішу зовнішню політику, включно з переглядом пацифістських статей Конституції, посиленням оборонного потенціалу та пошуком регіональних союзників. Ці заходи стали основою «Доктрини Абе», спрямованої на активізацію зовнішньої політики Японії. С. Абе прагнув до посилення військової присутності у відповідь на зростаючу активність Китаю та побоювання щодо ненадійності альянсу із США [1].

Сіндзо Абе став четвертим за тривалістю перебування на посаді прем'єр-міністра в післявоєнній Японії і встановив безпрецедентний рекорд, вигравши вибори в обидві палати парламенту двічі з грудня 2012 по липень 2016 року. За останні чотири роки він відвідав 66 країн, провів зустрічі з керівниками США і Росії. Найбільш значущі зміни, які С. Абе провів у політиці, включають публікацію першої Стратегії національної безпеки Японії у грудні 2013 року і створення Ради національної безпеки Японії. У 2015 році були ухвалені закони, які розширюють діяльність Японії із забезпечення міжнародної безпеки, що отримало підтримку США. Японські сили самооборони тепер можуть співпрацювати із збройними силами США в рамках колективного права на самооборону [6].

Однак цей крок викликав негативну реакцію з боку Китаю та КНДР. Китай висловив побоювання, що нове законодавство може ускладнити регіональну безпеку та глобальну стабільність. Південна Корея відреагувала стриманіше, але закликала Японію «зберігати дух пацифіст-

ської Конституції». Японський уряд при кабінету С. Абе також розширив співпрацю в галузі безпеки з такими країнами, як Австралія, Індія, Велика Британія та Франція, що дозволяє Японії грати значнішу роль у міжнародній політиці

Після повернення на посаду прем'єр-міністра у 2012 році Сіндзо Абе вжив заходів щодо зміни Конституції Японії, щоб зняти обмеження на ведення війни, але не встиг досягти цієї мети [1]. С. Абе також не вдалося домовитися з Росією про повернення чотирьох островів на північі від префектури Хоккайдо, відомих у Японії як «Північні території», які є частиною Курильського архіпелагу [5].

В інтерв'ю в травні 2022 року С. Абе заявив, що Росія була близька до угоди про передачу двох з чотирьох островів, але президент Володимир Путін зіткнувся з внутрішнім опором. С. Абе засудив напад Росії на Україну в 2022 році і назвав його аргументом на користь мілітаризації Японії, яку він прагнув просувати. Він також підкреслив, що підтримка України і протистояння російській агресії є єдиним шляхом для збереження світового порядку [3].

Сіндзо Абе став першим світовим лідером, який зустрівся з Дональдом Трампом після його обрання президентом США у 2016 році, що дозволило Японії уникнути підвищення торгових тарифів, але вимагало збільшити фінансування американських військових баз в Японії [3].

На міжнародній арені С. Абе активно підтримував Транстихоокеанське партнерство (ТПП), що дозволило угоді вижити після виходу з неї США у 2017 році. 28 серпня 2020 року С. Абе оголосив про відставку, і його наступником став Йосіхіде Суга, якого згодом змінив Фуміо Кісіда. Незважаючи на відхід з посади, С. Абе продовжував впливати на японську політику. 8 липня 2022 року під час мітингу в місті Нара Сіндзо Абе був застрелений чоловіком із саморобною рушницею. Внаслідок отриманих поранень він помер у лікарні.

Виступ нового прем'єр-міністра Есіхіде Суги на 203-й сесії Державної Ради був спрямований на вирішення актуальних проблем Японії та демонстрував його бачення подальшого розвитку країни. Суга прагнув зробити внесок у вирішення глобальних проблем, таких як використання відновлюваних джерел енергії, просування ядерної політики та скорочення викидів парникових газів до нуля до 2050 року [16]. Він також визнавав необхідність рішучих заходів для протидії зниженню народжуваності та розвитку активної дипломатії, включаючи зміцнення відносин зі США та іншими країнами, а також обговорення проблеми північних територій з Росією. розглядав японо-американський альянс як основу миру та процвітання в Індо-Тихоокеанському регіоні та міжнародній спільноті [10].

У цілому виступ Есіхіде Суги перед парламентом відобразив його прагнення до розвитку країни та вирішення нагальних проблем, демонструючи розуміння ним багатьох викликів, що стоять перед Японією. У жовтні 2020 року відбулася його зустріч як прем'єр-міністра Японії з державним секретарем США Майком Помпео, метою якої було знайомство з новим керівництвом країни. Обидві сторони підтвердили продовження курсу на зміцнення двосторонніх і регіональних відносин на тлі зростаючого впливу Китаю. Важливою подією періоду прем'єрства Есіхіде Суги стала його участь у засіданні чотиристороннього діалогу з безпеки «Quad» (США, Японія, Індія, Австралія), який відіграє важливу роль у підтримці регіональної безпеки та стримуванні зростаючої потуги Китаю [16].

Участь Японії в «Quad» підтверджує орієнтацію японської стратегії безпеки на багатосторонню, а не двосторонню парадигму. Есіхіде Суга також заявляв про намір дотримуватися політики Сіндзо Абе щодо поступового збільшення військової могутності країни, зокрема розширення повноважень Сил самооборони і нарощування військового потенціалу. Токіо прагне забезпечити свою безпеку, враховуючи зміни у військово-політичній ситуації в Північно-Східній Азії та адекватно реагуючи на нові виклики.

Фуміо Кісіда – новий прем'єр-міністр з жовтня 2021 року, і його політика стала відомою через стратегічні та тактичні досягнення в обороні і дипломатичній позиції Японії. Він частково продовжував політику Сіндзо Абе, при якому Кісіда був міністром закордонних справ Японії. Найбільш помітною зміною в японській політиці для міжнародного співтовариства стало збільшення витрат Японії на оборону: з 2027 р. буде досягати 2 % від ВВП, що зробить Японію третьою в світі країною за військовими тратами. Така зміна була зроблена з ціллю покращити можливість Японії захистити себе, модернізувати свої сили самооборони та як найбільш можливо зрівняти сили Японії та США для укріплення функціонування альянсу США та Японії. Збільшення оборонного бюджету також фінансуватиме нові пріоритети, спрямовані на «посилення безпеки та можливостей стримування країн-однорумців, щоб запобігти одностороннім спробам змінити статус-кво силою, забезпечити мир і стабільність в Індо-Тихоокеанському регіоні, а також створити середовище безпеки, бажане для Японії», як-от Офіційна допомога з питань безпеки (OSA), ініціатива, призначена доповнити Офіційну допомогу розвитку (ODA) [18].

Японські проекти OSA здійснюються в Бангладеш, Фіджі, Малайзії та на Філіппінах. Спираючись на зусилля, розпочаті під час адміністрації С. Абе, Фуміо Кісіда також керував подальшими змінами принципів оборонного експорту Японії, спрямованих на посилення ролі Токіо в обмежених міжна-

родних передачах летального оборонного обладнання, яке вже допомогло поповнити американські запаси зброї, надісланої в Україну. Зміни також дозволять продавати винищувач наступного покоління, який Японія розробляє у співпраці зі Сполученим Королівством та Італією. Ф. Кісіда обґрунтував цей крок необхідним для «сприяння захисту вільного та відкритого міжнародного порядку, заснованого на верховенстві права, а також реалізації миру та стабільності в Індійсько-Тихоокеанському регіоні» [14].

У Стратегії національної безпеки (NSB) Японії від грудня 2022 року, яка є лише другою в історії країни, адміністрація Ф. Кісиди внесла кілька важливих змін у порівнянні з попереднім документом епохи С. Абе, які відображали серйозні зміни в регіональному та глобальному середовищі безпеки. Найбільш відомим був його дозвіл на «контрудар» для Японії, який дозволяє Токіо отримати здатність вражати ракетні об'єкти в країні, що атакує. Це був помітний відхід від попередньої політики, заснованої на послідовних тлумаченнях конституції Японії як дозволу лише на захист японської території від реального нападу (а не лише від ймовірності або загрози нападу) і запобігання використанню «наступальної зброї, призначеної для використання лише для знищення іншої країни» – що, здавалося, забороняло контрудар [18]. Замість того, щоб намагатися змінити ці інтерпретації чи саму конституцію – ще одну мету С. Абе – Національна стратегія безпеки розмістила нову політику в рамках існуючих обмежень, просто розширивши механізми, які Японія могла використовувати для обслуговування своєї «виключно орієнтованої на оборону політики». Зокрема, це зброя, яка може протистояти удару по Японії на території противника, але не повинна використовуватися превентивно і призначена для розгортання разом з існуючими системами протиракетної оборони, націленими на вхідні ракети над територією Японії [18].

Адміністрація Ф. Кісиди також змінила ставлення до деяких країн. Так Росію вона класифікувала як небезпечного актора, чия «агресія проти України легко порушила саму основу правил, що формують міжнародну порядок», і чия діяльність навколо Японії та з Китаєм «викликає серйозну стурбованість безпекою» [4].

Нова Стратегія національної безпеки також зайняла більш відверто критичну позицію щодо Китаю, ніж її попередниця, оцінивши позицію Китаю як «найбільший стратегічний виклик» для миру та безпеки Японії та ширшої міжнародної спільноти, і підкреслила необхідність співпраці зі Сполученими Штатами та іншими партнерами у вирішенні цього виклику. Акцент на співпраці з партнерами є ще однією відмінною рисою адміністрації Ф. Кісиди, хоча вона знову спирається

на ініціативи, розпочаті за С. Абе. Наприклад, відносини Японії з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО), формалізовані за часів адміністрації С. Абе підписанням угоди про партнерство та відкриттям японської місії при НАТО, були активізовані протягом останніх кількох років [18].

Фуміо Кісіда відвідував саміти НАТО на рівні лідерів у 2022, 2023 та 2024 роках, вітав індо-тихоокеанське партнерське угруповання альянсу та часто висловлював переконання, що «сьогодні Україна, завтра Східна Азія»... і що «безпека євроатлантичного та індійського регіонів – це як нероздільний Тихий океан» [4]. Крім того, головування Японії у G7 у 2023 році було відзначено, серед іншого, візитом Ф. Кісиди в Україну, першим візитом японського лідера після Другої світової війни в зону активних бойових дій. Ф. Кісіда також використав свій термін лідерства G7, щоб включити регіональних партнерів до зустрічей угруповання з метою протидії китайському та російському впливу на Глобальний Південь. З цією метою до саміту G7 у Хіросімі увійшли Південна Корея, Австралія, Коморські Острови, Індія, Індонезія та В'єтнам разом із лідером БРІКС Бразилією [4].

При Ф. Кісіді Японія зосередилася на взаємодії з регіональними партнерами в цілому. Наприклад, угода між Японією та Австралією у сфері безпеки від 2022 року підняла відносини до рівня квазі-альянсу. Відносини між Японією та Філіппінами, які більш узгоджені з морською поведінкою Китаю після обрання президента Фредінанда Маркоса молодшого у 2022 році, також досягли нового максимуму, як і тристороння співпраця США, Японії та Філіппін. Японія підписала угоди про взаємний доступ як з Австралією, так і з Філіппінами (а також зі Сполученим Королівством), які дозволяють двосторонній військовий доступ до баз кожної країни, статус, який Японія раніше мала лише зі Сполученими Штатами. Для Токіо такі домовленості сприяють як навчанню власних сил безпеки, так і сил безпеки партнерів, а щодо Філіппін – доступу до місць, які можуть мати вирішальне значення в непередбачених ситуаціях на Тайвані, про що Японія дедалі голосніше висловлювала на публічній арені [4].

При Ф. Кісіді покращились відносини з Північною Кореєю. Велика заслуга в покращенні відносин належить ініціативі президента Південної Кореї Юн Сук Йоля. У 2023 році Кісіда та Юн взяли участь у першому за понад десять років обміні візитами на рівні лідерів, а також в історичному тристоронньому саміті зі Сполученими Штатами у Кемп-Девіді. Останній був спрямований на координацію зусиль трьох країн у регіоні та створення їхніх відповідних переваг для забезпечення стабільності, продовження заснованого на прави-

лах міжнародного порядку та економічної користі для регіональних партнерів. Він також мав на меті інституціоналізацію тристороннього співробітництва для кращої стабільності відносин, навіть якщо політичні вітри в Сеулі, Токіо чи Вашингтоні зміняться [4]. Саме ця готовність інвестувати енергію Японії як у посилення внутрішніх зусиль на підтримку безпеки та стабільності, так і в координацію зі США та різними партнерами в спільних зусиллях найкраще відображає підхід Ф. Кісіді до зовнішньої політики. Загалом зовнішньополітичну спадщину Ф. Кісіді можна розглядати як набір прагматичних і динамічних адаптацій до геостратегічного середовища «на історичному роздоріжжі», що походить від піднесення Китаю, ревізійнізму Росії та повернення стратегічної конкуренції, з яких цей підхід є однією складовою частиною [4].

**Висновки.** Отже, можна стверджувати, що кожен з прем'єр-міністрів зробив великий внесок у концептуальну розробку зовнішньої політики країни та зміцненню позиції Японії на світовій арені. Посилення безпеки, нові економічні ініціативи і найважче для консервативної Японії – зміна оборонної політики для обходу 9 статті Конституції, – це все говорить про те, що японські політики стають більш радикальними, і що Японія починає ставати ще більш важливою країною в створенні нової системи регіональної та глобальної безпеки.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Abe, Sh. (2013) Address by Prime Minister Shinzo Abe, at The Sixty-Eighth Session of The General Assembly of The United Nations. *Prime Minister of Japan and His Cabinet*. Retrieved from: [https://japan.kantei.go.jp/96\\_abe/statement/201309/26generaldebate\\_e.html](https://japan.kantei.go.jp/96_abe/statement/201309/26generaldebate_e.html)
2. Berkofsky, A. (2011) Japanese Foreign And Security Policies Under Prime Minister Yukio Hatoyama- Some Changes, A Lot Of Continuity. *JSTOR*. Retrieved from: <https://www.jstor.org/stable/24006639>
3. Fill, P. (2022) How Shinzo Abe Shaped Japan's Foreign Policy. *Foreign Policy*. Retrieved from: <https://foreignpolicy.com/2022/07/10/shinzo-abe-death-assassination-japan-prime-minister-abenomics-indo-pacific/>
4. Galic, M. (2024) How Fumio Kishida shaped Japan's foreign policy. *United States Institute for Peace*. Retrieved from: <https://www.usip.org/publications/2024/08/how-fumio-kishida-shaped-japans-foreign-policy>
5. Hughes, Ch. (2015) An "Abe Doctrine" as Japan's Grand Strategy: New Dynamism or Dead – End? *The Asia - Pacific Journal*. Retrieved from: <https://apjif.org/wp-content/uploads/2023/11/article-1167.pdf>
6. Hosoya, Yu. (2020) Japan's Foreign Policy: Abe's Legacy. *Institut Montaigne*. Retrieved from: <https://www.institutmontaigne.org/en/expressions/japans-foreign-policy-abes-legacy>
7. Lind, J. (2004) Pacifism or Passing the Buck? Testing Theories of Japanese Security Policy. *International Security*, p. 92–121.
8. Naoto, K. (2011) "Japanese Diplomacy at a Historic Watershed" Lecture Presentation on Foreign Policy by Prime Minister Naoto Kan. *Speeches and Statements by the Prime Minister*. Retrieved from: [https://japan.kantei.go.jp/kan/statement/201101/20speech\\_e.html](https://japan.kantei.go.jp/kan/statement/201101/20speech_e.html)
9. Samuels, R. (2007) *Securing Japan: Tokyo's Grand Strategy and the Future of East Asia*. NY: Cornell University Press, 100–113.
10. Sahashi, R. (2011) Yoshihiko Noda's vision for Japan. *East Asia Forum*. Retrieved from: <https://eastasiaforum.org/2011/09/13/yoshihiko-noda-s-leadership-for-japan/>
11. Shinoda, T. (2007) Koizumi Diplomacy. Japan's Kantei Approach to Foreign and Defense Affairs. *University of Washington Press*. Retrieved from: <https://uwapress.uw.edu/book/9780295986999/koizumi-diplomacy/>
12. Sasaki, R. (2022) The Mixed Legacy of Abe Shinzo's 'Panoramic' Foreign Policy. *The Diplomat*. Retrieved from: <https://thediplomat.com/2022/09/the-mixed-legacy-of-abe-shinzos-panoramic-foreign-policy/>
13. Twining, D. (2010) The implications of Hatoyama's downfall for the U.S.-Japan alliance. *Foreign Policy*. Retrieved from: <https://foreignpolicy.com/2010/06/02/the-implications-of-hatoyamas-downfall-for-the-u-s-japan-alliance/>
14. Tanaka, H. (2007) Japanese Foreign Policy under Prime Minister Yasuo Fukuda. *Japan Center for International Exchange*. Retrieved from: <https://jcie.or.jp/data/media/jcie/page/aboutus/overview/2-6.pdf>
15. Vogel, S. (2009) Japan After Koizumi: The Abe Opportunity. *Brookings*. Retrieved from: <https://www.brookings.edu/articles/japan-after-koizumi-the-abe-opportunity/>
16. Ward, R. (2021) Suga's premiership: a short-lived but packed administration. *International Institute for Strategic Studies*. Retrieved from: <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis/2021/09/suga-yoshihide-short-lived-premiership/>
17. Yoshihiko, N. (2012) Press Conference by Prime Minister Yoshihiko Noda. *Speeches and Statements by the Prime Minister*. Retrieved from: [https://japan.kantei.go.jp/noda/statement/201211/16kaiken\\_e.htm](https://japan.kantei.go.jp/noda/statement/201211/16kaiken_e.htm)
18. Yamaguchi, M. (2023) Japan Cabinet OKs record military budget to speed up strike capability, eases lethal arms export ban. *Apnews*. Retrieved from: <https://www.reuters.com/article/us-japan-diplomacy-idUSKBN0M905M20150313/>

# Conceptual principles of Japan's foreign policy in the 21<sup>st</sup> century

Glebov Viktor Viktorovich

---

Ph.D. in History, Associate Professor,  
Associate Professor at the Department  
of International Relations  
Odesa I. I. Mechnikov National University  
Zmiiienka Vsevoloda str., 2,  
Odesa, Ukraine  
ORCID: 0000-0002-5321-9829

*The article identifies the features of the development of Japan's foreign policy in the 21<sup>st</sup> century, analyzes and systematizes foreign policy concepts that have influenced and continue to influence the process of Japan's emergence as a global actor in the 21<sup>st</sup> century. Actually, this is the purpose of this article. Research tasks determine its logic and structure: to determine the reasons for Japan's interest in developing a new concept of foreign policy and national security strategy; to investigate the effectiveness of foreign policy concepts of the last 25 years; to identify factors both strengthening Japan's positions in the Asia-Pacific region and in the world, and negative aspects of its foreign policy. The main attention is paid to the analysis of Japan's foreign policy concepts in the 21<sup>st</sup> century. in the context of their impact on the country's foreign policy, and, first of all, security policy in the Asia-Pacific region. The impact of the conflict-prone nature of the modern world and new crises, in particular the Russian-Ukrainian war, on the emergence of Japan as a global player is revealed. Japan's active cooperation with its strategic partners, such as the USA, the European Union, Australia, contributes to strengthening security, economic development and influence of Japan in the region and around the world. Analysis of foreign policy concepts helps to identify key points that determine successes or obstacles on Japan's path to global leadership. So, Japan's foreign policy concepts are important for understanding the country's strategies, priorities, and influence in the international community, as well as for developing sound strategies and political decisions regarding cooperation with Japan. Foreign policy concepts have made a great contribution to Japan's position on the world stage, strengthening security, introducing new economic initiatives, and for conservative Japan – changing defense policy to circumvent Article 9 of the Constitution. All this allows us to conclude that Japanese politicians are becoming more radical, and the country and its foreign policy are even more influential in world politics.*

**Key words:** foreign policy, security, concepts, strategic partners, international community, global leadership, conflict-proneness, crises, pacifism, Japan, Asia-Pacific region.